

Josip Tomšić

BORBENE AKTIVNOSTI OPERACIJSKOG SEKTORA PAKRAC OD 4. PROSINCA DO 31. PROSINCA 1991.

U vrijeme priprema za oslobađanje Lipika situacija na bojištu zapadne Slavonije bila je dosta povoljna, a osobito na području odgovornosti 2. operativne zone Bjelovar (OZ Bjelovar).

Bilogora je bila očišćena od četnika i dijelova bivše Jugoslavenske narodne armije, Podravska magistrala slobodna za prolaz snaga i sredstava prema istočnoj Slavoniji, a snage Hrvatske vojske (HV) sudjelovale su u napadnim djelovanjima prema Papuku i čišćenju područja oko sela Bastaja i Miokovićeve (današnji Đulovac).

Crta razgraničenja između srpskih i hrvatskih snaga išla je istočno od Daruvara i Sirača preko Dereze, Pakraca, Lipika, Kukunjevca, Lovske, Baira i starog Grabovca.

Zapovijed zapovjednika 2. operativne zone Bjelovar brigadira Jerzečića, danas generala Hrvatske vojske, dobio sam 4. prosinca 2002. Prema toj zapovijedi, s pukovnikom Željkom Gašparcem trebao sam ići u Operativni sektor (OS) Pakrac i tamo preuzeti zapovijedanje i organizaciju poslova radi oslobađanja Lipika te sela Dobrovca i Kukunjevca od četničkih snaga potpomognutih dijelovima bivše Jugoslavenske narodne armije (JNA).

Nakon izvršenog uvidu u situaciju u Operativnom sektoru Pakrac, referiranja zapovjednika jedinica o stanju u tom sektoru i prijedloga iz toga sektora, donesena je odluka da se tijekom noći pripremimo i prijeđemo u napad odmah sljedećeg dana, tj. 5. prosinca 1991.

Jedinice se nalaze u sljedećem rasporedu:

1. pješadijski bataljun 104. pješadijske brigade Varaždin (1/104. pbr VŽ) u rasporedu: 1. pješadijska satnija (1. ps) u selu Toranj u spremnosti za intervenciju na pravcu: sela Batinjani, Obrijež i Omanovac.

2. pješadijska satnija (2. ps) u selu Batinjani sa zadatkom osiguranje izdvojenog zapovjednog mjesta operativnog sektora Pakrac i intervencije u smjeru sela Klisa.

3. pješadijska satnija (3. ps) u šumi Krndija drži položaje sa zadatkom da odbija napade iz smjera sela Dereza i Kusonja.

– 76. samostalni pješadijski bataljun Pakrac (76. spb Pakrac) drži položaje na liniji sela Omanovac, M. Krndija, Prekopakra, Filipovac i jednom pješadijskom satnijom sudjeluje u sastavu glavnih snaga za prodor prema Lipiku.

– Satnija Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske zaposjela je zapadni dio sela Filipovac i u sastavu glavnih snaga napada u smjeru Lipika.

– 54. samostalni pješadijski bataljun Čakovec (54. spb ČK) s glavnim snagama nalazi se u selu Gaj u spremnosti za intervenciju na smjeru: selo Gaj, kota 149, selo Kukunjevac, a s jednom satnijom na položaju u selu Filipovac, u istočnome dijelu, gdje sudjeluje u sastavu glavnih snaga u napadu na Lipik.

– Tenkowska satnija s mehaniziranim vodom u sastavu glavnih snaga razmještena je u selu Prekopakra te napada u smjeru sela Prekopakra, trigonometar 160 (tt. 160) – Lipik.

– Križevački pješadijski bataljun raspoređen u sela Toranj, Mali Banovac i Batinjani napada u smjeru šume Turkovače te sela Klizavac, Kukunjevac i Dobrovac.

– 73. samostalni pješadijski bataljun Garešnica (73. spb Garešnica) razmješten u selu Brezine napada u smjeru sela Brezina i Kukunjevac.

– Samostalni protuoklopni bataljun 90 mm (spob 90 mm) u protuoklopnom području selo Gaj – Stričičevac – Brezine dobio je zadatak da odbija napade iz sela Kukunjevac, a nakon zauzimanja grada Lipika da iziđe na položaje u gradu Lipiku (željeznički nasip), gdje treba zaposjesti protuoklopno područje.

– Samohodna baterija 122 mm GVOZDIKE s vatrenih položaja u selu Mali Banovac podržava jedinicu u napadu prema zahtjevima i potrebi.

– Ministarstvo unutarnjih poslova Pakrac drži položaje u gradu Pakracu i sprečava eventualni napad neprijatelja iz smjera Gavrinice.

– 34. inženjerijski bataljun (34. inžb) u rajonu sela Brekinjska oformljava pokretnu grupu za zaprečavanje i pokretnu grupu za opravak putova (PGZ i PG za OP) u spremnosti za intervenciju u smjeru selo Gaj – Kukunjevac i Klisa – Lipik.

– Sanitetska stanica Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske smještena u selu Prekopakra i Matkovac treba organizirati i zbrinjavati ranjene i povrijeđene na bojištu.

– Izdvojeno zapovjedno mjesto Operativnog sektora Pakrac nalazi se u selu Batinjani, centar.

– Artiljerijsku potporu daje operativna grupa Posavina po zahtjevu.

– Glavni smjer napada išao je po crti: selo Klisa – Filipovac, prema Lipiku, a pomoćni smjer napada: selo Toranj – šuma Turkovača – Kukunjevac – Dobrovac.

Nakon izvješća svih jedinica da su na polaznim položajima, 5. prosinca 1991. u 10 h dan je signal za topničke pripreme koje traju do 10,15 h. Napad je počeo i jedinice djeluju prema dobivenim zadacima. Do 14 h na glavnom smjeru napada pružan

je jak otpor, oštećena su dva tenka i jedan transporter te je nekoliko ranjenih u tenkovskoj četi, a tenkove gađaju protutenkovskim raketama – maljutkama iz rajona sela Japage i Čagliča.

Pješadijska satnija iz 54. čakovečkog bataljuna ima ranjenih i poginulih. Naše topništvo uspješno neutralizira protivnika, tenkovi se izvlače na polazne položaje, a ostale jedinice sređuju borbeni raspored u sjevernom predgrađu Lipika. Na pomoćnom smjeru do 14 h jedinice uspješno prolaze kroz šumu Turkovača i nalaze se pred selom Kukunjevac, ulaze u zaselak Klizovac i Smrtići i pred ulazom su u selo Dobrovac.

Iz smjera Brezine 73. samostalni pješadijski bataljun Garešnica kod prvih je kuća u selu Kukunjevac.

U vremenu 14 – 17 h na glavnom smjeru napada, Specijalna policija Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske ušla je u Lipik, a ostale jedinice počele su se utvrđivati na dostignutoj liniji, to jest položajima, i pripremaju se za borbena djelovanja sljedećeg dana. Na pomoćnom smjeru napada nije bilo većih iznenađenja i jedinice su kod prvih kuća u selu Kukunjevac.

Oko 17 h, s padanjem mraka, borbene su aktivnosti prestale, jedinice se utvrđuju na dostignutim položajima, a u Zapovjedništvu Operativnog sektora održan je sastanak sa zapovjednicima jedinica, pri čemu su sagledani propusti u nekim jedinicama (tenkowska satnija i 1/104. pješadijska brigada Varaždin) u njihovim borbеним djelovanjima tijekom dana te su dani zadaci za njihovo otklanjanje i zadatci za borbena djelovanja idući dan, 6. prosinca 1991.

Velike negativnosti uočene su u djelovanju 1. bataljuna 104. pješadijske brigade Varaždin, gdje zapovjednici nisu bili u stanju ostvariti postavljene zadatke, zbog nediscipline vojnika (samovoljno napuštanje položaja, odbijanje izvršavanja naredbi, npr. odlazak u selo Klisu), nekontrolirano otvaranje vatre i sl. Posebno je loša situacija bila u Tenkovskoj satniji u kojoj zapovjednik nije imao potreban autoritet niti odgovornost.

Topničkom pripremom borbena djelovanja nastavljena su 6. prosinca 1991. u 8 h te je prema planu i na glavnom pravcu napada oko 11 h grad Lipik bio u rukama Hrvatske vojske i policije. Tenkovi su izbili kod staklane, osigurani su svi punktovi u gradu, kao i prelazi rijeke Pakre prema selu Čaglići. Do večernih sati uvode se jedinice za pojačanje obrane: samostalni protuoklopni bataljun 90 mm, 1/104. pbr VŽ i dijelovi 76. samostalnog pakračkog bataljuna. Na pomoćnom smjeru jedinice ulaze u selo Kukunjevac i njime ovladavaju. U Dobrovcu se pruža otpor i do mraka nije oslobođen. U 18 h izvršena je analiza borbenih djelovanja tijekom dana te su dani zadaci za sljedeći dan.

Borbena djelovanja u smjeru sela Dobrovac, i to iz smjera Lipika i Kukunjevca, počinje 7. prosinca 1991. u 8 h; do 11 h sati selo Dobrovac oslobođeno je od para-

vojnih srpskih snaga i dijelova JNA, a time je i završilo konačno oslobađanje grada Lipika i sela Dobrovca i Kukunjevca.

Oslobađanje grada Lipika, prvoga oslobođenoga grada u okupiranim dijelovima Hrvatske, imalo je veliku moralnu važnost za hrvatske branitelje i za građane, a za okupatora je bilo opomena da je počeo gubiti teritorij; sada i prvi izgubljeni grad, a time i inicijativu na bojištu koju preuzimaju hrvatski branitelji. 2. operativna zona Bjelovar u 12. mjesecu 1991. na ovim prostorima preuzima potpunu inicijativu.

Od 8. prosinca do 10. prosinca 1991. oslobađa se područje između Bilogore i Papuka i usmjeravaju se borbena djelovanja glavnih snaga na potezu Papuk – Ravna Gora – Psunj, a pomoćnim snagama na potezu: Pakrac – selo Kusonje – Dereza i Pakrac – Šeovica – Čaglič.

U razdoblju 10. – 13. prosinca 1991. izvedene su borbene aktivnosti u gradu Pakracu radi potiskivanja svih neprijateljskih snaga iz toga grada. Uspjeh je bio djelomičan zbog nedovoljne moralne i borbene pripreme jedinica koje su sudjelovale u borbenim aktivnostima (104. pbr VŽ, križevački bataljun).

U razdoblju 16. – 22. prosinca 1991. pripremaju se te planiraju aktivna borbena djelovanja prema selu Mala i Velika Dereza i selu Grahovljani. Aktivna borbena djelovanja izvode se 16. i 20. prosinca 1991. na potezima: šuma Krndija – selo Mala Dereza i Sirač – šuma Koločine – Velika Dereza. Protivnik se iscrpljuje, omekšava, dezorijentira i ruši mu se moral.

U razdoblju 22. – 24. prosinca 1991. vode se borbe za sela Veliku i Malu Derezu; uključene su sljedeće jedinice: specijalne jedinice Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske: 76. spb Pakrac, 52. spb Daruvar, 54. spb Čakovec, 57. spb Grubišno Polje, tenkovska satnija i samostalna baterija 122 mm GVOZDIKE

Do 14 h 24. prosinca 1991. cijela je Dereza bila osvojena, očišćena od zaostalih paravojskih formacija, zarobljene su veće količine naoružanja i opreme što su specijalne jedinice MUP-a odvezle u Zagreb. Istog dana 127. pješadijska brigada Virovitica zauzela je selo Grahovljane. Oslobađanjem Dereze i Grahovljana, jakih neprijateljskih uporišta, među neprijateljima nastaje panika te počinje njihovo izvlačenje i bijeg.

Zatim smo 25. prosinca 1991. veći dio jedinica usmjerili prema selu Kusonje te smo bez većih borbi njime ovladali. Jedinice protivničke snage bile su u izvlačenju – bježanju, a 26. prosinca 1991. s 57. samostalnim pješadijskim bataljunom Grubišno Polje, 76. samostalnim pješadijskim bataljunom Pakrac, 1. pješadijskim bataljunom 104. pješadijske brigade Varaždin, pakračkom jedinicom Ministarstva unutarnjih poslova te jedinicom vatrene podrške krenuli smo u čišćenje terena između Pakraca i sela Kusonje na potezu selo Kraguj – Japage – Skenderovci. Tijekom dana izbili smo na liniju Kraguj – Gavrinica – Pakrac. Oko 14 h na zapovjedno mjesto Operativnog sektora Pakrac došao je zamjenik načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske general Petar Stipetić, koji je upoznat sa situacijom na bojištu i koji je zapovjedio

da do sljedećeg dana, odnosno 27. prosinca 1991., do 12 h izbijemo na crtu Šeovica, gdje se uvodi u daljnja borbena djelovanja virovitička 127. pješadijska brigada prema Bijelim Stijenama. Desni susjed, Operativna grupa Posavina, s lijevim susjedom, Operativnom grupom Nova Gradiška, napadaju prema Okučanima i time se rješava pitanje oslobađanja zapadne Slavonije.

Jedinice Operativnog sektora Pakrac izlaze 27. prosinca 1991. na crtu Šeovica, tamo se zaustavljaju i pripremaju za prihvati i uvođenje u borbu virovitičke 127. pješadijske brigade. Virovitička 127. pješadijska brigada nije izbila na navedenu crtu nego na prometnicu Pakrac – Požega i utvrdila se u selu Dragovići – Novo Selo (Španovica) te tamo ostala do primirja 3. siječnja 1992.

Tijekom noći srpske snage uvele su iz Bosne svježije jedinice i sljedećeg dana, 28. prosinca 1991., izvršile protuudar, ovladale Šeovicom i selom Japagom te izvršile pritisak prema selu Kraguju i šumi Čukur. Veći dio naših jedinica izvlači se na crtu Pakrac – selo Kusonje i na toj poziciji ostaje do operacije *Bljesak* 1995. godine.

U navedenom razdoblju intenzivnih aktivnosti Operativnog sektora Pakrac, Operativna grupa Posavina, naš desni susjed, ovladala je sa selima Brezovac, Livađani, Kričke i Subocka te time omogućila da naše snage izbiju na Bijele Stijene i da se time riješi pitanje oslobađanja zapadne Slavonije. Do danas nije objašnjeno zašto virovitička 127. pješadijska brigada nije izvršila zadatak i zašto je zapovjednik 127. pješadijske brigade išao prema selu Brusnik, gdje je pretrpio teške gubitke.

Postavljam pitanje: Zašto 127. pješadijska brigada nije izvršila dobivenu zapovijed, je li tu, uz vojnu zapovijed, bila na djelu i zapovijed po političkoj liniji? Odgovora nema.

U zapovjedništvu 2. operativne zone u Bjelovaru imali smo 17. siječnja 1992. savjetovanje i analizu dotadašnjih aktivnosti i borbenih djelovanja u zapadnoj Slavoniji, gdje sam tražio da se ispita taj slučaj neodgovornosti zapovjedništva virovitičke 127. pješadijske brigade, odnosno koji su razlozi neizvršenja dobivene naredbe, pri čemu su posljedice takve odluke očito vidljive (ranjeni, poginuli branitelji i gubitak teritorija). Na navedenom savjetovanju bio je predstavnik iz Ministarstva obrane, tada brigadir Josip Lucić. Kasnije, 1996. u Glavnom stožeru Hrvatske vojske razgovarao sam o tom problemu s generalom Tusom i Stipetićem, međutim ni njima nisu poznati razlozi zašto virovitička 127. pješadijska brigada nije postupila prema dobivenoj naredbi.

Radi saznavanja istine, odgovor na to pitanje netko bi trebao dati, jer od *Bljeska*, koji je bio na tome ratištu 1991. godine, pa do drugog, 1995. godine, na području zapadne Slavonije poginulo je više od 600 građana, što civila, što vojnika, a materijalna je šteta neprocjenjiva.

Da je Hrvatska vojska u navedenom razdoblju 1991. godine, kada je imala taktičku, operativnu prednost, ovladala tim područjem, uvjeren sam da bi tijekom daljnjih

dogadjanja, kako političkih tako i vojnih, bio mnogo povoljniji u daljnjem vođenju oružane borbe na okupiranim područjima Republike Hrvatske.

Josip Tomšić, brigadir
Šušnjevo Selo 376, 47302 Oštarije
095/903-4433